

MIHAI CIMPOI – ONTOLOGIA FIINȚEI

Mihai Cimpoi – the Ontology of Being

Abstract

Mihai Cimpoi's most recent Eminescological contributions are dedicated to the new perspectives from which the poet is read today and the ethical-aesthetic issues raised by Eminescu's writings. How does the Eminescian myth relate to the obsessions of postmodernity? First, the postmodern man, preoccupied with the vast, enormous and grandiose, will find himself in an Eminescu of monumental projects, of broad aspirations, of encyclopedic temptations. But if postmodernity is fragmentary and eclectic, the Eminescian spirit is synthesizing, holistic. Fragmentism and "postmodern disorder" will seek – in the "Eminescu grid" – its natural order, its logical and metaphysical basis. The entire Eminescu's creation is a plea for the survival of values and moral notions.

Keywords: Eminescology, thinker, postmodernity, criticism, Eminescian myth.

Rezumat

Cele mai recente contribuții eminescologice ale lui Mihai Cimpoi sunt dedicate noilor perspective din care este citit azi poetul și problematicii etico-estetice pe care o suscită creația eminesciană. Cum se raportează mitul eminescian la obsesiile postmodernității? Mai întâi, omul postmodern, preocupat de vast, enorm și grandios, se va regăsi într-un Eminescu al proiectelor monumentale, al aspirațiilor largi, al tentațiilor enciclopediste. Dar dacă postmodernitatea este fragmentaristă și eclectică, spiritul eminescian este sintetizator, holistic. Fragmentarismul și „dezordinea postmodernă” își vor căuta – în „grila Eminescu” – orânduirea naturală, temeiul logic și metafizic. Întreaga creație eminesciană este o pledoarie pentru trăinicia valorilor și a noțiunilor morale.

Cuvinte-cheie: eminescologie, cugetător, postmodernitate, exegeză, mit eminescian.

Din pleiada de critici și istorici literari din Basarabia – Mihai Cimpoi este singurul care în sintezele critice și istorico-literare contextualizează obiectul cercetării cu instrumentele tari ale filosofiei. Criticul mizează pe o fenomenologie a actului hermeneutic, în special în linia lui Heidegger și Hegel, cercetările sale fiind orientate pe descoperirea metafizicii operei și a încărcăturii ei ființiale.

Cercetările de ultimă oră ale exegetului se axează pe scriitorii-*întemeietori* de ființă românească. În atenția lui se află în mod constant creația eminesciană și dosarul exegetic, patternurile culturale românești (Eminescu reprezentând patternul Poetului, Maiorescu – patternul Criticului), scriitorii arhetipurilor (Ion Creangă și la un alt pol – Grigore Vieru), vestitorii primelor zări ale literaturii naționale (seria de cărți despre Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Cârlova, Al. Brătescu Voinești, Grigore Alexandrescu etc. – proiect târgoviștean).

Eminescologul Mihai Cimpoi este dedicat cercetării unui Eminescu *Poet al Ființei*, văzut dintr-o perspectivă a imaginarului mitopo(i)etic. Cărțile despre Eminescu sunt analize comparativiste, contextualizări, regândiri metaliterare și reveniri nuanțate la Marele Text eminescian și la hipotextele operei. Optica hermeneutului tinde să fie sintetică și integratoare, ținând cont de faptul că universul eminescian este „enciclopedic, dar constituit pe principiul fragmentarismului” (Cimpoi, 2019, p. 10). Aplicând o grilă ontologică, criticul își propune să urmărească în eterogenitate – unitatea și în „coexistența contrariilor” – singularitatea spiritului eminescian. Mutațiile contemporaneității – relativismul postmodern, cosmopolitismul demitizator, dar și înnoirea perspectivelor hermeneutice – reorientează discursul criticului spre noi ținte. Cât de viabil este Eminescu azi? Cum se raportează postmodernitatea la mitul eminescian? Acestea și alte întrebări au generat cele mai recente contribuții eminescologice ale lui Mihai Cimpoi: *Hyperion și Demiurg. Luceafărul, mit și „dramă existențială”* (2019), *Eminescu, lumea valorilor și noi, postmodernii* (2021) și *Eminescu și ideea europeană* (2022).

Dintr-o perspectivă ontologică, Eminescu i se arată cercetătorului drept o ființă profund tragică, cotropită de neliniști metafizice, acut dilematică și interogativă (întru perceperea „crudei taine existențiale”), situată pe muchia trăirilor paroxistice. Fiind pasionată de cunoaștere, ființa eminesciană coboară până „în abisurile ontologice” și preferă *căutarea găsirii*, „fiind totodată sintetizatoare, aspirând spre o cuprindere holistică a lumii” (Cimpoi, 2019, p. 36). Tragismul ființei eminesciene este în egală măsură act *condiționat și irezolvabil*, întrucât se produce mereu „într-un câmp axiologic, intensificând progresiv sentimentul valorilor ce primesc replica non-valorilor și căruia problematicul îi întinde «cursa irezolvabilului»” (*ibidem*, p. 93). Tirania timpului, iminența morții, raportul clipei cu infinitul, al omului cu propriul destin sunt doar câteva din *problemele irezolvabile* în creația eminesciană, care ies din impasul cognitiv doar printr-o osmoză a filosofiei cu imaginația poetică. De aceea, pentru Mihai Cimpoi, poemul *Luceafărul* este un

complex, labirintic, adâncit în sine „mit al cunoașterii”, care reprezintă, printr-un proces artistic alchimic, „marca ontologică a omului român” (*ibidem*, p. 78).

Cum se raportează mitul eminescian la obsesiile postmodernității? Mai întâi, omul postmodern, preocupat de vast, enorm și grandios, se va regăsi într-un Eminescu al proiectelor monumentale, al aspirațiilor largi, al tentațiilor enciclopediste. Dar fragmentarismul și „dezordinea postmodernă” își vor căuta – în „grila Eminescu” – orânduirea naturală, temeiul logic și metafizic. „Pentru Eminescu, a gândi înseamnă, în sens heideggerian (după cum s-a demonstrat), a gândi Ființa” (*ibidem*, p. 15), scrie criticul, precizând că Ființa se identifică cu valorile care stau la baza Ființei: etice și estetice, duse în absolut. Adevărul, sediul căruia este inima, nu poate avea o valoare relativă, aproximată, așa cum valorile nu pot fi demonetizate, relativizate, negate. Întreaga creație eminesciană este o pledoarie pentru trăinicia valorilor și a noțiunilor morale. De aceea, crede Mihai Cimpoi, „Răspunsul lui Eminescu pentru noi e că numai înțelegerea valorilor și virtuților ne pot ajuta să ne clarificăm «enigmele încâlcite» încifrate în Cartea Lumii, pe care a deschis-o cu înfrigurare poetul și care ne îndeamnă s-o deschidem și noi” (*ibidem*, p. 18).

Mihai Cimpoi punctează o diferență sensibilă între Narcisul eminescian și Narcisul postmodern. Narcisul postmodern nu are un portret-robot prea agreabil. Pentru un filosof metafizician, ca Byung-Chul Han, narcisismul nu este dragoste de sine, ci neputința de-a ieși din sine, înecarea în propriul sine, incapacitatea de a-l vedea pe celălalt. De aici vine depresia – boala societății consumeriste: „subiectul narcisic-depresiv este epuizat și uzat de el însuși” (Han, 2014, p. 129). Prăbușit în el însuși, depresivul nu se poate angaja în comuniuni empatică cu altcineva, în *gândirea lumii*. El devine un centru de referință închis în el însuși. „Cu cât individul se impune ca focar de referință, cu atât se ascute nevoia de a fi valorizat de către celălalt, cu atât se difuzează și suferințele legate de lipsa recunoașterii valorii; cu cât întreprinderea favorizează legăturile funcționale, cu atât crește importanța valorizării simbolice a sinelui” (Lipovetsky, 2007, p. 237). Dacă Narcisul postmodern este un însingurat și izolat ontologic de lume, Narcisul eminescian este un Cugetător „adâncit în gânduri”, e scufundat în interioritatea lui „în care se regăsește „lumea ce gândea în basme și vorbea în poezii” – lume a miturilor” (Cimpoi, 2019, p. 16). Întrucât lumea de aici nu oferă răspunsurile la „vijelia de întrebări”, poetul privește dincolo, spre „a cerului câmpie”. Narcisul eminescian este o figură a hybrisului, căutând să dezlege mari neînțeleșuri și să cuprindă necuprinsul. „Este, bineînțeles, un Narcis cosmicizat, cu privirea și ființa aruncată în depărtare” (*ibidem*, p. 9).

Secolul XX va evolua literar în lumina modelatoare a lui Eminescu, profetea cu îndreptățire Titu Maiorescu. Dacă pentru Mihai Cimpoi, Mihai Eminescu reprezintă prin excelență Poetul, Titu Maiorescu reprezintă Criticul. Ambii sunt spirite înrudite prin pasiunea pentru cunoaștere și neobosita căutare a adevărului. Mihai Cimpoi îi consideră, pe bună dreptate, afini și prin faptul că au fost „*oameni deplini* ai

culturii” și „personalități europene” cu o formație enciclopedică universalistă. Analizele maiorești asupra operei poetului și mai ales profețiile despre efectele geniului eminescian în cultura română s-au dovedit exponențiale. De la Titu Maiorescu începe fenomenul eminescologiei românești. „Titu Maiorescu a întrevăzut în Eminescu *o personalitate europeană* și o manifestare de prim ordin a *europenizării* culturii românești. Este și primul critic care a identificat *o epocă Eminescu*, o epocă de renaștere națională” (Cimpoi, 2020, p. 37). În timp, s-au modificat formulele poetice, sensibilitățile artistice mizează pe noi coordonate valorice, dar patternul eminescian „lucrează” în mod proteic și organic în conștiința culturii române, în care s-a impus ca un dat cu valoare de destin. Orice „despărțire” de Eminescu este inutilă și derizorie, eminescianismul fiind – spune memorabil Adrian Dinu-Rachieru – „o iradiație fără istov, o legătură subterană fertilizând truda urmașilor, întreținând sensibilitatea metafizică, vocația mitică, apetența filosofică, viziunea cosmică etc. Fiindcă geniul, precum Hyperion, este «mergătorul de deasupra lumii» și lucrează, negreșit, ca o «rază a națiunii», fiind un erou al Istoriei ei” (Rachieru, 2009, p. 236).

Mihai Cimpoi e un străjer al marilor valori la spectacolul lumii postmoderne, în care *zeii* nu vin dinspre vechea cultură umanistă, ci din presa globalizată, updatată tehnologic și dereglată axiologic. Eforturile criticului se concentrează mereu spre a ține în echilibru cumpăna valorilor naționale.

Dincolo de-a fi autorul unei opere de reductabilă anvergură exegetică, Mihai Cimpoi și este un personaj de o originalitate formidabilă. Generozitatea ideatică, risipită pe sute de prefețe și postfețe este completată și de o generozitate a omenescului în sens larg. Academicianul Mihai Cimpoi este o prezență tonică, empatică, mereu binevoitoare. Umorul care-i însoțește *spectacolele de idei* de la întâlnirile Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, scilicet și neobosita prezență de spirit amprentează mereu orice eveniment la care este prezent. Stilul criticului este, ca și stilul *omului-în-lume* – inconfundabil și fascinant. Ajuns la o vârstă a excelentelor împliniri, îi urăm colegului nostru sănătate și îndelungi bucurii literare și existențiale!

Referințe bibliografice:

CIMPOI, Mihai. *Eminescu, lumea valorilor și noi, postmodernii*. Chișinău: Cartdidact, 2021.

CIMPOI, Mihai. *Hiperion și Demiurg. Luceafărul, mit și „dramă existențială”*. Iași: Princeps Multimedia, 2019.

CIMPOI, Mihai. *Dicționar enciclopedic. Mihai Eminescu*. București: Tracus Arte, 2019.

CIMPOI, Mihai. *Titu Maiorescu și lumea noastră postmodernă. Eseuri*. Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2020.

HAN, Byung-Chul. *Agonia erosului și alte eseuri*. Trad. de Viorica Nișcov. București: Humanitas, 2014.

LIPOVETSKY, Gilles. *Fericirea paradoxală: eseu asupra societății de hiperconsum*. Trad. de Mihai Ungurean. București: Polirom, 2007.

RACHIERU, Adrian-Dinu. *Eminescu după Eminescu*. Timișoara: Editura Augusta, 2009.

Nina CORCINSCHI

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)